

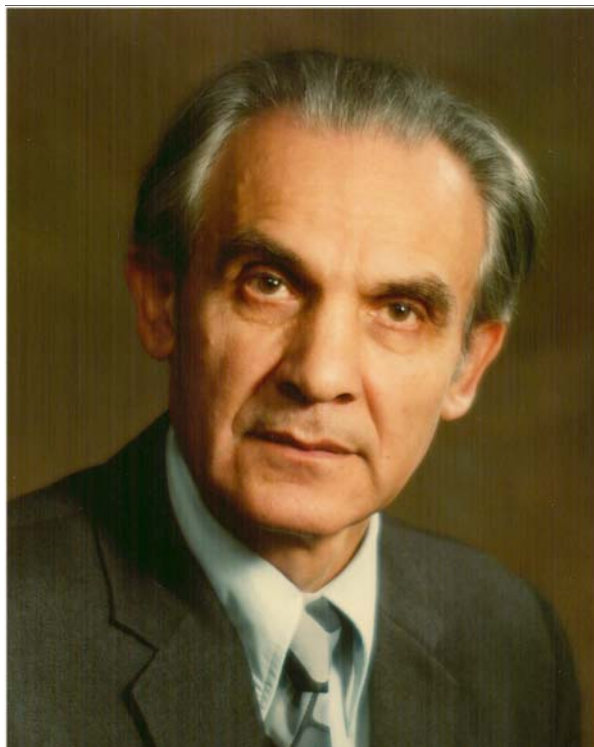
ТВОЇ ДІТИ, УКРАЇНО

Те, що в Канаді багато українців, знав ще до приземлення літака на Торонтонському летовищі, чув українську мову на вулицях мільйонного центру провінції Онтаріо. І все ж, подавши анкетні дані для отримання читачького квитка в університетській бібліотеці, був дещо заскочений, коли відповідальний працівник книгозбірні, урвавши англійську фразу на півслові, мовив до мене вишуканою рідною. А оскільки в пана Василя (а саме так називався цей працівник) виявились зацікавлення україномовними комп'ютерними програмами, то домовились про зустріч, яка згодом і відбулася. Помешкання господарів – типове житло української інтелігенції безвідносно до місця її проживання, книжкові шафи вщерть заповнені україномовною літературою, на стінах картини, й значну частину кімнати займало фортепіано. Поцікавився: хто саме в сім'ї музикує – виявилось, що пан Василь. Тоді в пам'яті виринуло – твори композитора Сидоренка виконувались на концертах «Композитори української діаспори». Так, це саме той Сидоренко. А картини на стінах кімнати – пензля Сидоренка-старшого, Петра, Василевого Тага.

Так випадок звів мене з родиною Сидоренків. Долею драматичною й, водночас, типовою для міжвоєнного покоління.

Отже, Тато – Петро Сидоренко.

Відомий художник, 1926 року народження (село Терноватка біля Кривого Рогу). Це тепер художник, а тоді, в трагічні тридцять, родина Сидоренків потрапила під розкуркулення. Батько Петра був змушений виїхати в Кривий Ріг на напівголодне існування, що все ж врятувало сім'ю від голодомору. Петро навчався музичної грамоти в міському будинку культури. Невдовзі починається Друга світова, й Петро потрапляє на примусові роботи в Німеччину, на Вестфальські каменоломні. Робота була виснажливою – щоденно вантажівки вивозили гори замучених бранців на імпровізоване кладовище. Проте доля виявилась прихильною до молодого хлопця – він вижив і в цих нелюдських умовах. Визволення прийшло від англійців, а невдовзі з'явилися і радянські агітатори, які переконували, що і колгоспів не буде, і життя настане райське. Добре знав, що принесли в Україну облудні гасла «всезагального братерства, справедливості та любові», довго вагався. Переважила туга за рідною землею – відважився, й з такими, як сам, у супроводі радянських військовиків вирушив з англійської в радянську зону окупації. Насторожувала непривітність ра-

дянців. До остаточних висновків дійшов, побачивши на баракі пересильного табору гасло: «Родина вас ждет, родина вам прощает». За що «прощення»? За те, що, стрімко відступаючи, полишила Червона Армія на українській землі все і вся, що молодих хлопців «остарбайтерами» більшовицький режим передав нацистському? То за це ще й винні? Вразило, як дівчина-бранка впізнала серед солдатів свого родича, кинулась до нього: «Дякую, братику, що визволив мене.» А у відповідь – «Йди прочь, я тебя не знаю, извенница». Рішення визріло – тлокає з табору, знову в англійську зону, розказує, звідки, що і як. Британська адміністрація поміщає його в тюремну камеру вщерть наповнену людьми, під нагляд давніх нацистських наглядачів, а через день знову армійська машина і радянська зона окупації. Тепер у бараках «невозвращен-

цев», під пильніший нагляд. Вдається втекти знову, навчений попереднім, з'являється в американській зоні. Потрапляє в табір здебільшого заселений людьми із Західної України. І знову приїжджають агітатори, та люди настроєні рішуче – «краще самогубство, ніж радянський рай». Американці вирозуміліше поставились до новітніх ізгоїв – не віддали їх на сибірську профілактику.

Петро Сидоренко подається до Мюнхенської Академії Мистецтв – дістає відмову: «Академія напівзруйнована, бракує місця місцевим людям». Опиняється на французьких копальнях, ввечері відвідує художню школу. Має намір продовжити навчання в Парижі, наразі не одержує дозволу: «Або – праця в копальні, або виїзд за межі Франції». Все ж здобуває мистецьку освіту в школі красних мистецтв у м. Дуе (Франція).

А тут з'являється квота на в'їзд до Канади. Діставши дозвіл, подається туди, навчається в мистецькому коледжі провінції Онтаріо (Торонто), закінчує редакторське відділення Торонтонського Університету, оформляє різноманітні україномовні видання і малює. Малює з потреби самовираження, самоутвердження, зрештою, і з необхідності вижити на чужині, при відсутності заощаджених засобів до проживання, родинних чи товариських зв'язків, позичених коштів. І так день за днем у роботі та, не завжди творчих, пошуках. Отже, прийшло і визнання.

Творчість митця визначається особливою багатогранністю як у тематиці, так і в техніці. Працює олією, аквареллю, пастеллю та тушем. Виставляв свої роботи на збірних та персональних виставках у Парижі (Франція), Нью-Йорку, Детройті (США), Торонто, Оттаві, Монреалі, Сад-Гурі, Гамільтоні, Сант-Кетрінсі, Кобурзі, Грефтоні, Оша-

ві (Канада). Його праці є в канадійських галереях, музеях та багатьох приватних колекціях різних країн світу.

Митець активний і як просвітянин. В 1960 році організував та протягом 17 років вів Образотворчу Студію для дітей і дорослих в Торонто із щорічними виставками-звітками.

В доробку митця ікони, українські та канадійські пейзажі, натюрморти та квіти, ряд композицій та теми українських пісень, українського побуту та українських поселенців у Канаді, визвольних змагань, портретів піонерів, культурних та громадських діячів Канади. На особливу увагу заслуговує портрет письменника Іллі Кириняка та композиції до його трилогії «Сини Землі».

Петро Сидоренко створив безліч ілюстрацій до дитячих журналів «Веселка» та «Крилаті», обкладинок для книжок, альманахів й програмок, в 1957 році відзначений компанією Голмарк (Коннектікут, США) на конкурсі різдвяних поштівок.

Мама Катерина Сидоренко з дому Василів.

Походить з родини священиків, родом з Холмщини, колишня учениця Холмської класичної гімназії. Напередодні війни Тато одержав призначення на Волинь. Тут з початком Другої світової війни стали свідками трагедії холмщаків. Оскільки перш, ніж сфери впливу Берліна та Москви розмежувала ріка Буг, передові частини і нацистів, і більшовиків вийшли поза межі цієї лінії. Так червоноармійці, а з ними й майбутня дружина Микити Хрущова Ніна Сергіївна, родом з цих земель, опинилися і на Холмщині. Там вона переконала своїх земляків збирати пожитки й вирушати на схід – від німців до радянців, до кращого життя. Валки рушили через Буг на схід. Отець Васи́лів застерігав переселенців не чинити необачних кроків – та дарма. А незабаром на приєднаних землях почалися «чистки». Якоїсь ночі священика попередили, що готується його арешт, і запропонували таємно переправити його на захід, за Буг. Священик згодився і не даремно – через декілька днів його вже розшукували візитери з району.

А тим часом легковірні люди, скуштувавши обіцяного раю, намагалися повернутися назад, до родинних місць. Та ба – вже державний кордон. Поки більшовики погоджували з нацистами умови переїзду, холмщакі мерзли у Володимирі-Волинському та Ковелі, оскільки настали справжні холоди. Тодішні умови забрали на той світ не одну дитину – менінгіт косив без розбору. Отож, з'явилися в цих містах чималі групові могили знедолених холмщаків. Нарешті вози дістали дозвіл повернутися на захід. Одразу за рікою нова напасть: людей почали сортувати, незважаючи на сімейні стосунки. Молодих і здорових – в один бік, всіх інших – в другий. Як виявилось, це набиралася робоча сила до фатерлянду. Обоз з пригніченими та заплаканими людьми рушив домів, проте виявилась нова прикрість – деякі будинки були заселені новими власниками. Пані Катерині з Мамою вдалося теж виїхати на Холмщину і там з'єднатися з Татом. А тим часом через декілька років фронт знову докотився до них. Скуштувавши смак радянського життя, свідомі українці були змушені полишати рідні оселі. Так сім'я опинилась у Німеччині. А далі типова ситуація: квота на в'їзд до Канади, непросте вживання в англomовне середовище нової еміграційної хвилі.

Тут і перетнулися дороги пані Катерини і пана Петра. Спільно ліпили сімейне гніздо, спромоглися на власну домівку, виховали і дали добру освіту двійковим гарним дітям – Галині та Васи́леві, що тепер вже теж зробили самостійні, суспільно помітні кроки у житті. До їх повноліття пані Катерина повністю присвятила себе дітям. До шкільного віку

вони абсолютно не відчували наявності чужомовного оточення, оскільки виховувались лише по-українськи. Сама бездоганно володіючи англійською в її оксфордському варіанті, здивованим вчителем пояснювала незнання дитячої мови тим, що за її переконанням по-справжньому добру вимову їм зможе дати лише вчитель, для якого рідна мова англійська. Вдалося зреалізувати свою мрію – стати дипломованим антропологом Торонтонського університету. А повсякденне життя, видатки на освіту дітей вимагали коштів. Тож Тато мусів тяжко працювати, а ще й до того, як нелегко розлучатися із своїми витворами і митцями, і його Родині. Чи не раз діти, очікуючи Тата з розпродажу картин, тішилися, що той чи інший твір залишається з ними вдома. Отакі-то парадокси.

Василь Сидоренко – син, 1960 року народження.

Закінчив Королівську Музичну консерваторію в Торонті 1978 року за класом фортепіано, в 1983 році – музичний факультет Торонтонського університету як музиколог, там же продовжував вищі студії в 1983-87 роках. Навчався ще й гри на скрипці, й у 1976 році отримав за це срібну медаль. Працює як музиколог, композитор, диригент, піаніст, музичний критик, редактор, видавець та автор електронних кирилических шрифтів.

Пошастило із вчителями: з фортепіано пані Антоніна Степняк-Манько – учениця Дмитра Кабалевського та пан Олександр Флорук – учень Григорія Беклемішева й Олександра Едельмана, із скрипки пані Єлисавета Томошварі – учениця Єна Губайа, з балету пані Віра Кейсс – учениця Агріпіни Ваганової, з композиції пан Волтер Бучинський – учень Наді Буланже.

В 1976-78 роках грає в Молодечій оркестрі при Торонтонській Симфонії, в 1988-92 роках член дорадчого комітету хору Музикус Бортнянський, в 1988-93 роках співпрацює з англomовною Енциклопедією українознавства.

Написав для фортепіано «П'ять музичних Виразів», «Фугу», «Музичний Абстракт», «Євгенія», «Епіграма», «Метаморфоза», пісні на слова Г. Чупринки, М. Рильського, Леоніда Полтави, Сандри Бургман, хорові твори на слова М. Зерова, оперету для дітей «Мавпячий король» (лібретто Л. Полтави), обробки для фортепіанних ансамблів та ін.

Галина Сидоренко – дочка, 1964 року народження.

Лінгвіст, ілюстратор, піаніст. Вищі студії закінчувала при Королівській консерваторії, Торонтонському університеті (Торонто, Канада) та Огайо Стейт Університет (Колумбус, Огайо, США). Досліджує історичний розвиток української мови протягом сторіч.

Доречно, хоча би побіжно згадати ще одного славногo земляка – Леоніда Полтаву (1921-1990) (псевдонім Леоніда Єнсена), з родиною якого Сидоренків пов'язують багаторічні контакти й творча співпраця.

Поет, письменник, драматург, журналіст та редактор. Народився в Ромнах на Полтавщині в родині лікаря-хірурга. З раннього віку почав віршувати, був студентом у Максима Рильського та Володимира Сосюри. Закінчив Ніжинський Педагогічний Інститут, а під час Другої світової війни був насильно вивезений на роботу до Німеччини. На еміграції проживав у Німеччині, Франції, Іспанії та США. Значна частина його літературної творчості присвячена українським дітям і молоді.

Віршовані оповідання «Жучок Щербачок» (1955), «Слон по Африці ходив» (1955), «3 лісу зайчики ішли» (1961), «Зайчик Клаповух» (1964), «Абетка веселенька для дорослих і маленьких» (1969) стали на рівні світової класики для дітей.

Особливе місце в його творчості займає оперета для дітей. Їх в доробку письменника вісім – «Червона Шапочка» (1960), музика Василя Безкоровайного (1880-1966), «Лісова царівна» (1967) та «Лис Микита» (1969), музика Василя Овчаренка (1889-1974). «Вовк в овечій шкурі» (1967) та «Мишача війна або Як миші kota налякали» (1970), музика Олега Стратичука (1910 р.н.), «Мавпячий Король» (1974) та «Князенко і Баба-Яга», музика Василя Сидоренка, «Лисячий Базар» (1986), музика Кира Кукловського (1913 р.н.) Разом з Василем Овчаренком було завершено незакінчену оперету Ярослава Барнича (1896-1967) «Чародійна сопілка» (1969).

Перша версія «Мавпячого Короля» написана 1946 року в Регенсбурзі, і тоді ж була поставлена ляльковим театром «Лелека» (режисер Теодор Верещанський). 1974 року «Мавпячого Короля» переписано як оперету і в 1976 році було надруковано в журналі «Веселка». Влітку 1980 року діти-учні «Рідної школи» (Мюнхен, Німеччина) вперше поставили оперету «Мавпячий король».

Орест ІВАХІВ

Біографічна довідка (за матеріалами спогадів доньки в публікації John Goddard. Petro Sydorenko, 80: Artist, survivor. The Star, May 14, 2007; монографії Українські митці у світі. Матеріали до історії українського мистецтва ХХ ст. / авт.-упоряд. Г. Г. Стельмащук. – Л.: Априорі: Львів. нац. акад. мистецтв., 2013. – 520 с.; Енциклопедія українознавства / Наукове товариство імені Шевченка. – Париж, 1955–2003.)

Петро Сидоренко – маляр, графік

Народився 16 травня 1926 року в с. Терноватка, біля Кривого Рогу, наймолодший з десяти дітей. Син Семена та Варвари (уродженої Ткаченко). Після «розкуркулення» позбулися свого будинку та сільськогосподарських угідь; маму за схований мишок кукурудзи заслали на чотири роки до Сибіру, старші брати та сестри розсіялися по світу, Петро з батьком опинилися в Кривому Розі.

З появою в 1941 році гітлерівців був примусово відправлений на роботи в Німеччину. Після звільнення з таборів від 1952 року отримав дозвіл на проживання в Канаді. Початки мистецької освіти отримав від Петра Андрусіва в таборах для переміщених осіб (Німеччина), продовжив у Франції, в 1955 році закінчив Онтаріо Коледж оф Арт під опікою В. Огилві (**William Abernethy Ogilvie**), К. Шейфера (**Carl Fellman Schaefer**) та художників – пейзажистів з «Групи Сімох» (*Group of Seven*) Фредеріка Варлі (*Frederick Varley*) та А.Й.Джексона (*A. Y. Jackson*). Протягом 35 років працював технічним ілюстратором у Міністерстві транспорту Онтаріо; багато років діяв як художник та викладач мистецтв в українсько-канадській громаді. Виставлявся у Канаді та США, ілюстрував численні публікації. Його роботи можна знайти в приватних колекціях та художніх галереях по всій Канаді. Заснував та провадив Образотворчу студію для дітей та дорослих Торонто, 1959 – 1984), через яку перейшло майже 600 учнів. Перші роботи виставляв в Торонто 1957 року (пастелі «Забуте сонце», «Осінь», «Ніч», «Береза» та виконані тушшю й олівцем твори «Павлина», «Після бурі», «До світла», «Рондо»; низку екслібрисів). Найвартісніші твори з 1959 – 1961 років, що виконані олією, пастеллю, тушшю та в ліноризах – «Полковник Гуляницький», «Тарас Шевченко», «Йосип Бала, столітній піонер», «Катерина», «В. Ревуцький», «Водоспад», «Зима»; пейзажі та квіти. Створив багато творів присвячених життю українських першопоселенців у Канаді, так у 1966 році було зроблено підготовчі

Автопортрет

етоди до циклу композицій «Українські піонери в Канаді». Найвідоміші картини з цього циклу – «Корчуть ліс», «Копають корінці сенеки», «Перша оранка», «Глибоко пустили перший корінь», «Громадять сіно», «Будують дорогу», «Піонерка Герега з дитьми проганяє ведмедя», «Воркун востаннє оглядає свої землі», «Започаткування цвинтаря» та інші. Його повісті на піонерські теми, нав'язні повісті – трилогією «Сини землі» Іллі Кириняка, позначені реалізмом, зокрема, портрети першопоселенців – Василя Єлиняка, Івана Пилипова, Івана Гереги, Йосифа Бали, Марії Танчак, письменника Іллі Кириняка, культурного діяча Сави Чарнецького та інших.

Твори Петра Сидоренка з погляду стилю зазнали певної еволюції від реалізму з елементами імпресіонізму до модерністичних течій, включно з абстракціонізмом («Композиція з глеком»). В доробку мистця також виконані у своєрідній імпресіоністичній манері портрети видатних канадців – художника А. Й. Джексона, доктора Пітера Сва-на, оперних співаків Марії Палігріні та Люїса Кіліка, китайської балерини Лі Тейлор та індіанського майстра човнів Сезара Невшіша. Майстерно виконані його екслібриси Г. Брума, П. Андрусіва, Л. Полтави та інших відомих осіб.

Створено ряд картин, пов'язаних з материзною, зокрема, «Дивізія «Галичина» та «Вулиця Карла Маркса, Кривий Ріг: Великий голод в Україні, 1932 – 1933» – важкий спогад з дитинства, жах, свідком якого був він, семирічний хлопчина. В 1963 році картина вперше виставлялась на виставці Української асоціації візуальних художників Канади, одним із засновників якої він був (1956). Виставлялась супроти заперечення решти членів Асоціації, викликаного побоюванням порушувати тему Голодомору навіть поза межами України. Як згадував художник про картину в 2003 році: «Обидві сторони вулиці були вистелені лодьми, божевільними від голоду. Вони плакали, благаючи перекусити, стогнали в страждаючих муках смерті. Біля підніжжя стовпа лежала жінка. Малолітній син своїми кістлявими, замурзаними руками смикав її за хустку та одяг, притиснувшись до тіла матері; сльози текли по його примарному обличчю. Біля стовпа стояла пара – чоловік у військовій формі та жінка в чобітках та модному береті, які читали концертну афішу, не звертаючи увагу на малюка, який плакав над мертвою жінкою».

Помер Петро Сидоренко 6 травня 2007 року в Торонто.